

Οι αστικοί χείμαρροι ως δίκτυα δημόσιων χώρων: Επισκόπηση των διεθνών τάσεων στον αστικό σχεδιασμό και διερεύνηση των δυνατοτήτων εφαρμογής τους στην Αθήνα

Παναγιώτης Δραγώνας

Επικ. Καθηγητής Αρχιτεκτονικού Σχεδιασμού, Τμήματος Αρχιτεκτόνων

Πανεπιστημίου Πατρών

Το θέμα της εισήγησης αφορά στον ιδιαίτερο ρόλο των χειμάρρων στον σύγχρονο αστικό σχεδιασμό. Σε αντίθεση με τα ποτάμια σταθερής ροής, ο χείμαρρος είναι ένα φυσικό στοιχείο το οποίο δύσκολα εντάσσεται στις σύνθετες απαιτήσεις του αστικού περιβάλλοντος. Σε πολλές πόλεις με χείμαρρους, όπως πχ στην Αθήνα, η αδυναμία συνύπαρξης του φυσικού δικτύου των ρεμάτων με το δίκτυο κυκλοφορίας οχημάτων και τα δίκτυα αποχέτευσης οδήγησε στην εξαφάνιση των χειμάρρων ή έστω στη μετατροπή τους σε ανοικτούς οχετούς, με περιορισμένη συμβολή στη διαμόρφωση της εικόνας της πόλης.

Τα τελευταία χρόνια, η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση, η αναπτυσσόμενη οικολογική συνείδηση και το αυξημένο ενδιαφέρον για την ποιότητα ζωής στις πόλεις, σε συνδυασμό με την αξιοποίηση γνώσεων και εμπειριών από την αρχιτεκτονική τοπίου, έχουν συμβάλει στη διαμόρφωση νέων κατευθύνσεων στον αστικό σχεδιασμό οι οποίες διακρίνονται για την ευαισθησία τους σε ζητήματα διαχείρισης και ανάδειξης του νερού. Μια αντίστοιχη τάση αφορά στον επαναπροσδιορισμό των χειμάρρων ως ανοικτών δικτύων απορροής και βιολογικού καθαρισμού των υδάτων αλλά και στην ένταξη τους σε νέες φιλόξενες διαμορφώσεις αστικών πάρκων. Οι κοίτες των χειμάρρων επανασχεδιάζονται ακολουθώντας τις σύγχρονες τάσεις σχεδιασμού δημόσιων χώρων και, βέβαια, κάνοντας ορθολογική χρήση φυσικών - οικολογικών υλικών. Η τάση αυτή προσδίδει ιδιαίτερη σημασία στην ανάδειξη των χειμάρρων ως δικτύων σύνδεσης των δημόσιων χώρων. Ο χείμαρρος όπως τον γνωρίζαμε μέχρι τη δεκαετία του 1970 στην Αθήνα –ως υπόλειμμα φυσικού τοπίου ή ως ανοικτό οχετό- αποτελεί πλέον παρελθόν. Οι δυνατότητες όμως διαμόρφωσης αστικών χειμάρρων που να συμβάλλουν στην ορθή διαχείριση των πολύτιμων αποθεμάτων νερού αλλά και στην αναβάθμιση της εικόνας των πόλεων είναι απεριόριστες.

Η εισήγηση θα επικεντρωθεί στην παρουσίαση των σημαντικότερων διεθνών τάσεων του σύγχρονου αστικού σχεδιασμού σε σχέση με δυναμικά συστήματα υδάτων. Ιδιαίτερη αναφορά θα γίνει σε τρεις πόλεις οι οποίες πρωτοστατούν σε ανάλογα έργα: Η Σεούλ είναι μία πόλη η οποία τόλμησε την κατεδάφιση μιας σημαντικής κυκλοφοριακής αρτηρίας προκειμένου να αποκαταστήσει ένα παλαιό ποτάμι. Η Μελβούρνη, όπως και άλλες πόλεις της Αυστραλίας, εφαρμόζει ιδιαίτερα αυστηρές προδιαγραφές στον καθαρισμό και τη συγκέντρωση των βρόχινων υδάτων μέσα από ανοικτά δίκτυα απορροής ενσωματωμένα στο οδικό δίκτυο. Τέλος, η Σιγκαπούρη, μια

πόλη με ένα ιδιαίτερα πυκνό δίκτυο ρεμάτων – αντίστοιχο σε κλίμακα με αυτό της Αθήνας, προωθεί σήμερα ένα εντυπωσιακό πρόγραμμα ανάπλασης των υφιστάμενων ανοικτών οχετών της.

Η εισήγηση θα επιχειρήσει να τεκμηριώσει την άποψη ότι η περιβαλλοντική αναβάθμιση των σύγχρονων πόλεων δεν θα πρέπει να εξαντλείται στη συντηρητική διάθεση προστασίας των ελάχιστων υπολειμμάτων του φυσικού τοπίου και να υπαγορεύεται από τη μνήμη και τη νοσταλγία. Η περιβαλλοντική αναβάθμιση απαιτεί τολμηρές και ρηξικέλευθες προτάσεις που να αξιοποιούν τις δυνατότητες των σύγχρονων τεχνολογιών και τις διεθνείς εμπειρίες των τελευταίων ετών. Το ζήτημα των αστικών χειμάρρων δεν αποτελεί πρόβλημα αποκατάστασης ή συντήρησης αλλά πρόκληση δημιουργίας νέων λειτουργικών και βιώσιμων αστικών δικτύων. Στην κατεύθυνση αυτή θα διερευνηθούν τα οφέλη που θα αποκόμιζε ο δημόσιος χώρος της Αθήνας από ένα υποθετικό σενάριο ανασυγκρότησης του κατεστραμμένου δικτύου ανοικτών ρεμάτων της Αττικής.